

Årgång 12 År 2002
Pris 40 kr

Sunne Bygda

Årsskrift för Sunne Hembygdsförening

Ordförande har ordet

Riktiga Sunnebor älskar sin hembygdsgård – andra avundas oss den! När jag för några månader sedan tillsammans med Er alla skådade ut över Sunnes vidunderligt vackra omgivningar, så tänkte jag:

Hur många sådana här platser finns det egentligen som kan jämföras med denna. Något svar dök aldrig upp i tanken, men så här i efterhand kan man säga, det finns säkert sådana platser men just då, ingen.

Det är många frågor som stått på dagordningen under året, nytt kontrakt med vandrarhemsarrendatorerna, ned- och uppgångar i hembygdsföreningens ekonomi, midsommar och Lucia m. m.

Av alla dessa frågor är det den om ekonomin som berört mest, men på grund av en hårdhänt men rättvis behandling av denna, så granulerar det svarta hål som vi hamnade i, sakta men säkert igen.

Det vore egendomligt om inte hembygdsföreningen tillsammans med sina kära medlemmar och efter måttet av sina krafter inom den närmaste framtiden, skulle kunna igångsätta en del behövliga reoveringar som t. ex. skiffertaket på gamla tingshuset, stallarnas tak m. m. listan kan göras längre, men vi skyndar långsamt men säkert framåt. Tänkta EU-bidrag, kulturminnesvårdande bidrag ifrån länsstyrelse och kommun eller donationer, kan å det väsentligaste påskynda processerna, men är

inget som, om de uteblir, kan hejda den organiska känslan av att det är vår Hembygdsgård och den skall vi försöka få så hel och ren som möjligt och därmed få fortsätta att vara den historiskt stämningsfulla mötesplats som »Sunningar« och annat folk kan mötas på.

Ett angeläget arbete som hålls igång, mycket tack vare ett synnerligen idogt mullvadsarbete av Lars Wennberg, är vårt bildarkiv. Detta arkiv dokumenterar Sunne och dess innevanares historia på både ett verklighetsnära och igenkännande sätt. Det är mycket viktigt att arkivet får allt stöd som kan fås.

Utan hembygdsföreningens stab av kvinnor som i det tysta lagar mat, bakar, arrangerar, lappar och lagar så skulle vi förmodligen snabbt förvandlas till ett bortglömt och sönderfallande fornminne. Ett stort och varmt tack till Er alla.

Varje medlem i Sunne hembygdsförening stöder genom sitt medlemskap den hembygdsvårdande verksamheten. Ge den ännu större genomslagskraft genom att öka medlemsantalet. Det går att värva medlemmar eller ge bort ett medlemskap som en gåva för framtiden.

Jag vill avsluta med att tacka alla som bidragit till att Vår hembygdsförening nu kan se framtiden an med allt större glädje och tillförsikt.

Urban Ullenius

Innehåll

Sid 4	Verksamhetsberättelse	Sid 18	Historiska pusselbitar på plats. Den starke mannen var Tass-Lars eller Stark-Lars <i>Elsa Mattsson</i>
Sid 5	Ur programmet för år 2002	Sid 20	Den avsigkomne Baron <i>Margit Olsson</i>
Sid 6	Sunne som jag minns det <i>Ragnar Magnusson</i>	Sid 22	Sång eller oljud en bedömningsfråga för Tingsrätten <i>Arne Linnarud</i>
Sid 10	Tips och bilder från arkivet <i>Kjell Sundström</i>	Sid 24	På jakt efter förfäder <i>Margit Olsson</i>
Sid 11	Sunne Bild- och Ljudarkiv <i>Lars Wennberg</i>		
Sid 13	Några fotografier i sunnetrakten <i>Kerstin Meric och Margareta Wallin-Wictorin</i>		

Välkommen som medlem i Sunne Hembygdsförening !

Avgift, enskild medlem	100 kr
Familj	150 kr
Företag e. d.	200 kr

Som medlem i Sunne Hembygdsförening får du:

- Medlemstidningen Sunne-Bygda 1 ggr/år
- Reducerad hyreskostnad, lika med medlemsavgiften, för Askersbygården.
- En kostnadsfri medlemskväll samt underhållning. • Kulturresa för medlemmarna till reducerat pris kommer att anordnas under 2002
- På årsmötet utlottas hantverksalster på medlemsnumren.

Sunne Hembygdsförening

Hembygdsvägen 7
686 31 Sunne
tel: 0565-101 20

Omslagsbild

Villa Helios med Holmquists Fotoatelier.
Se artikeln om fotograferna på sid 13 av
Kerstin Meric och Margareta Wallin-Wictorin.

Fotograf anges när den är känd.

Hembygdsföreningens styrelse 2001

Ordf. Urban Ullenius	0565-68 80 88
Vice.ordf. John Broström	0565-120 71
Kassör Göte Oregren	0565-147 75
Sekr. vakant	

Övriga ledamöter

Gunnar Andersson	0565-71 18 32
Bo Andreasson	0565-109 18
Olle Brånander	0565-137 20
Anna-Lena Nilsson	0565-104 86
Susanne Larsson	0565-142 92
Camilla Pennerborn (tillf.sekr)	0565-149 48

Styrelsesuppleanter

Bengt Algotsson, Olle Gustafsson, Arne Olsson,
Maj Jansson, Kerstin Meric och Marie Persson

Arbetsutskott

Urban Ullenius, John Broström, Göte Oregren
och Susanne Larsson

Revisorer

Ingemar Bredenberg och Ingela Englund

Revisorsuppleanter

Eje Nilsson och Christina Strömberg

Valberedning

Bengt Algotsson sammankallande,
Ulf Atterfors och Kjell Gustafsson

Värdinna för Askersbygården

Anna-Lena Nilsson

Styrelsen har under året haft 9 sammanträden

Tidningsproduktion

KM-ide*

Kjell Sundström
Tel: 0565-303 20
e-post: km-ide@delta.telenordia.se
Bildcollage och layout: Marie Söhrman

I Redaktion

Olle Gustavsson	ansvarig utgivare
Kerstin Meric	redaktör
Bengt Algotsson	Ulla-Britt Larsson
David Myrehed	Margit Olsson
Kjell Sundström	Marie Söhrman

Sunne Hembygdsförenings verksamhetsberättelse

Under året har förekommit ett antal aktiviteter varav följande kan nämnas:

Mars

11 mars. Ordinarie årsmöte med god tillslutning. Efter årsmötet bjöds de närvarande på kaffe och smörgåstårter och därefter visades en film om »Gamla Sunne«.

April

30 april. Traditionellt Valborgsmässofirande med sång av Sunne Manskör och vortäl av Anna Ullenius.

Maj

20 maj. Vårstädning vid Askersbygården både ute och inne. Den 31 avtackades Hasse Nilsson som i flera år varit hembygdsgårdens vaktmästare.

Juni

22 juni. Traditionellt midsommarfirande med majstångsresning och en stor publik, trots det gråa vädret. Bäckalunds Bygdelag spelade och dansade. Erika Ullenius ledde barnens dans runt stängen till musik av Sunne Dragspelsklubb med Torsten Holmblad. Välkomsttal hölls av ordf. Urban Ullenius.

Augusti

17 aug. Genomfördes den traditionella Barnkultur-dagen i strålande sommarväder. Programansvarig var Tuula Dajeén. Årets tema var: Att skapa och skratta ger lust i livet.

Bland de många arrangemangen kan nämnas teatern »Bara Doris«, skriververkstad, berättarstuga, ponnyridning, måla masker och afrikansk dans. En rysk clown, »Hux Flux med Clownen Ante«, gjorde stor succé. Barnen bjöds på gratis glass av Svensk Handel i Sunne.

September

1 sept. Rödfärgades Askersbygårdens framsida och gavel av medlemmar ur Fryksdalens gille. Resten av huset kommer att rödfärgas kommande vår.

9 sept. Höstfest och auktion med Bernt Nilsson, Bjälverud. Bland andra aktiviteter fanns loppmarknad, försäljning av frukt och grönt, tårttävling för barn och vuxna, samt hantverk. I Askersbygården serverades grönsakssoppa med bröd och kaffe.

Oktober

14 okt. Hölls en brasafton med servering av kaffe och bröd till musik av Per-Thomas och hans mannar.

November

20 nov. Städning av Askersbygården med bl a fönstertvätt och kopparputsning. Utegruppen ägnade sig åt kantskärning och risröjning.

28 nov. Anordnades en »Storseans«, som drog många intresserade.

December

1 dec. Serverades »Gammaldags Julbord«. Den som stod för maten var Susanne Larsson.

9 dec. Julmarknad med ett dussintal utställare. Samma dag genomfördes i enlighet med traditionerna Luciafirande i Sunne Kyrka, där Inga-Lill Lindqvist höll tal och Katarina Herbertsson krönt årets lucia med ett halssmycke som hon själv tillverkat. Årets lucia var Lina Eklund. Från kyrkan åkte lucian och hennes tärnor med häst och vagn genom Sunne upp till hembygdsgården, där det hela avslutades med kaffe och lussebullar.

I julotteriets dragning vann Ulla Olsson, Sunne en tomte och Kerstin Karlsson, Sunne en trasmatta.

Juldagen. Serverades julkaffe med kåseri av Olle Gustafsson, för ett 50-tal gäster från Kungälv som firade julen här i Fryksdalen och bodde på Frykenstrand.

Annandag jul kom ett 30-tal turister från Trollhättan som guidades runt i Anneforsskolan och lanthandeln. På grund av den stränga kylan avstod de från att besöka Tingshuset. Istället bjöds de på glögg vid brasan i Askersbygården.

Nävgrötskvällar

På onsdagskvällar under sommaren har vi haft nävgröt och fläsk, med underhållning. De har varit välbesökta och kommer att fortsätta även kommande sommar.

Tingshuset

Totalt under hösten har 9 skolklasser från Fryxellska skolan besökt Tingshuset och Anneforsskolan, där de blivit guidade av Olle Gustafsson.

Vandrarhemmet

Arrendatorerna Johan Pennerborn och Henrik Karlsson har rödmålat vandrarhemsbyggnaderna, Stuga 1, Stuga 2 och Nybo.

Här sitter Tårttävlingens jury och provsmakar, fr. v: Olle Gustafsson, Göte Oregren, Ingemar Bredenberg, Olle Brånander, Urban Ullenius och Ella-May Oregren.
Foto: Kerstin Meric.

Vävgruppen

En vävgrupp har varit verksam under hösten och vävt mattor till Askersbygården. Vävgruppen har bestått av Kristina Skyllkvist, Maj-Stin Berglund, Birgit Myrehed, Anna Myrén och Ulla Olsson.

Ur programmet för år 2002

Mars Taubeafton tisdag 12 mars kl. 1900.

Bo Harald och Tommy Edström. Entré: 50 kr inkl. kaffe och räksmörgås.

Årsmöte söndag 17 mars kl. 1500.

kl. 1600 **Säterliv i Värmland** Säterkullan Ingela Jansson visar bilder och berättar om livet på en säter.

Fotoutställning med bilder från bildarkivet. Servering av kaffe och bröd.

April Brasafton söndag 14 april kl. 1900 med Per-Thomas & Co. Entré: 50 kr inkl. plättar, sylt, grädde och kaffe.

Valborgsmässofirande tisdag 30 april.

Sunne Manskör.

kl. 1900. Brasan tänds

Värtal

Servering av korb med bröd 10 kr, med dricka 20 kr, kaffe med bröd 30 kr.

Juni Midsommarfirande fredag 21 juni.

kl. 1300 Klär vi majstången.

kl. 1500 Majstången reses till musik.

Dans kring majstången med Bäckalunds Bygdelag. Lekledare. Loppis, lotteri, ponnyridning. Lanthandeln öppen.

Servering av sill och potatis 40 kr.

Kaffe med midsommarbakelse 20 kr.

Varmkorv med bröd 10 kr, med dricka 20 kr.

Nävgrötskvällar, alla onsdagar kl. 1800.

Mellan 26/6 – 7/8 på Askersbygården.

Juli Auktion torsdag 25 juli.

kl. 1200 Auktionist Bernt Nilsson, Bjälverud.

Aug. Barnkulturdagen. (Programmet ej klart).

Sept. Skördefest. lördag 7 sept. kl. 1300.

Okt. Berättarafton. (Programmet ej klart).

Dec. Gammaldags Julbord.

Julmarknad med Luciafirande.

Sunne som jag minns det

Jag är född och uppväxt i Rottnesund och har många minnesbilder från ungdomen under Sunnes 40-tal. När jag förra året återigen blev sunnebo hade jag vissa svårigheter att orientera mig i samhället efter dessa hågkomster. Sunne hade verkligen förändrats. Inte så att jag direkt går vilse under mina upptäcktspromenader i samhällets utkanter, känner jag mig främmande går jag bara utför och hamnar förr eller senare vid Fryken och kan följa denna mot kända marker.

Beredskapen satte sin prägel även på Sunne under kriget. Foto: Elsa Pettersson.

Kulturhusen har offrats

Många av dåtidens rastställen är utplånade. Svagdricksbryggeriet, där vi pojkar heta sommark dagar kunde släcka törsten med sockerdricka, inköpt av en moderlig bryggeriska för halva priset. Sandins kafé, Svedlunds konditori, Idrottskaféet, ställen där man kunde festa på en halv kaffe med bröd för 25 öre. Dofter, syner, ljud, allt finns magasinerat i hjärnvindlingarna. Servitrisen på Idrottskaféet, en mörkögd skönhet som log emot en så hjärtat slog volter. Var finns hon nu? Expiditen hos Ola Ekblom, där jag köpte rågmjöl åt mor, ett under i snabbhet och precision. En man som skulle gjort en tidstudieingenjör salig i ögonen. Den lille timide Håkansson med sin bokhandel och sin skorrande stämma och vars lockande boktitlar man begärligt insöp. Oåtkomliga dock för en ynglings magra börs.

Intryck

Som nybliven skogshuggare klev man med ungdomligt övermod in hos Erikssons järnhandel och tummade med kännarmin på Orsa sågblad och Sandvikens timmersvansar, vägde prövande Agdors och Hults yxor i handen och lät förstå att här hade de en verklig hårding.

Böndernas järnskodda vagnshjul bullrade genom gatorna eller en och annan knixande tvåmansgigg. Ännu hade inte bilarna tagit över helt. Oftast stannade åkdonen vid torgbrunnen där hästarna frustande släckte törsten.

I slottet fanns kristidsnämnden och där gällde det att stå på sig för att få extrakuponger. Det fanns ett otal möjligheter till detta, att man hade hårt skogsarbete och behövde extratilldelning av mjöl, fläsk och kött liksom att man låg borta i skogskojor under veckan, att man slet kläder och skor mer än vanligt liksom cykeldäck och drack mer bönkaffe än normalt.

På Wermlandsbanken fanns en imponerande myntsamling som lockade min fantasi de gånger jag beordrats dit av far för växelomsättning. Kopparmynt och fyrkar, jag tror ända sedan medeltiden, imponerande plåtmynt, daler och dukater, riksdaler, Karl XII:s nödmynt, ja, jag kunde inte se mig nöjd på allt. Samlingen lär finnas kvar i något arkiv.

I Hanna Nords kappaffär jobbade faster Asta. En religiös men fördomsfri dam. Troligen Sunnes första kvinnliga motorcyklist då hon redan på 20-talet förtretade trafikövervakarna med sitt avgasbolmande

vidunder. Byggede sig en liten stuga vid Rottnen strax under det branta Fåfångsberget. Då och då rasade stor stenblock ner strax intill huset. Enligt far var detta orsaken till att hon aldrig blev gift, ingen karl torde övernatta hos henne!

På kvarngatan låg Sunne-Bygden som den hette då. Där lämnade jag in mitt livs första fotbollsreferat. Ett tätskrivet A4 ark där jag särskilt framhöll hemmalagets och mina egna förnämliga insatser. Med spänning öppnade jag sedan tidningen och läste på sportsidan. Vänskapsmatch: *Rottnesund – Vestrottna 2-1*, punkt och slut, en brutal nedbantning! Men jag fick i alla fall min signatur under. Efter detta lärde jag mig skriva mer kortfattat, tror jag.

Nöjen

För oss landsbygdsungdomar var köpingen samlingspunkten under helgdagskvällarna, särskilt vintertid när utbudet av nöjen på andra håll var begränsat. Krigsårens restriktioner präglade vår tillvaro, den privata biltrafiken var minimal och några bussar gick inte sena kvällar. Någon sällsynt gång, när vi var vid god kassa, skramlade vi till en gengassotig taxi som från Västansjörket tog oss in till Sunne för en femma. Annars var det cyklarna som blev vår räddning. Vi som kom från västsidan, Rottneros, Rottnesund och Gräsmark parkerade i regel innanför staketet vid Ekebyhuset där en anseelig cykelanhopning bildades, de flesta olåsta. Tanken på att någon skulle knycka en cykel fann vi det i närmaste befängd. Husets ägare protesterade, finkänsligt nog, aldrig mot det intrång vi gjorde på hans ägomark.

Efter att ha plockat bort byxbenens klypor, vikt upp öronskydden, snutit oss och torkat rimfrosten ur ögonbrynen kunde vi så kasta oss ut i gatulivets förströelser.

I nöjesväg hade vi att välja mellan Teaterbiografens och Sunnebiografens utbud samt möjligen någon danstillställning i Folkets hus. För oss pojkar var förstås

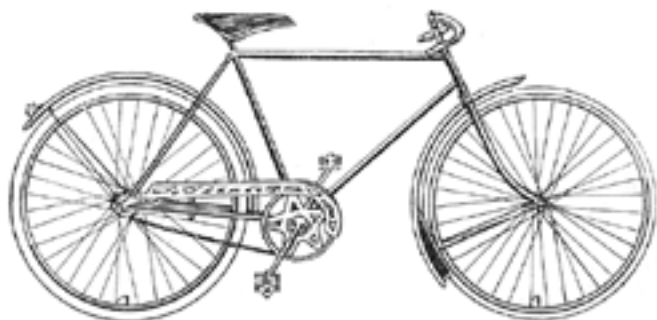
huvudsaken att försöka ragga upp någon flickspeta och för flickorna att undvika eller i alla fall låtsas undvika våra inviter. När de dök upp tre, fyra stycken gående i armkrok var det minsann inte lätt för en pojkestackare att bryta sig in i denna kedja av kvinnlig självsäkerhet. Ibland kanske de stoppade upp och gav spefulla svar på våra enfaldiga trevare. Något enstaka tillfälle kunde man med hjälp av en prasslande konfektpåse locka någon godissugen jänta med in till ett förväntat hånglande i biosalongens skyddande mörker. Tiden för intimiteter uteblev dock, i alla fall de gånger jag stått för inbjudan, då flickan helt gick in för att läsa karamellpåsarna och när detta skett var i regel bion slut varpå flickan med en avmätt nick försvann i folkvimlet och ens egen behållning var en fåraktig uppsyn och betydligt tommare portmonnä. Livet for hårt fram med godtrogna ynglingar på den tiden!

Doktor Sjölander

Från gatuvimlet minns jag, förutom attraktiva men oätkomliga kvinnor, välkända, och även ökända, Sunnebor som rörde sig på ströget bland oss vanliga dödliga. Ströget sträckte sig längs Storgatan mellan Villa Helios och torget där Viktors varm korvförsäljning utgjorde en naturlig vändplats. I folkvimlet kunde man upptäcka doktor Sjölanders resliga gestalt, iklädd svart överrock och vit sidenhalsduk, som med avmätta steg och en speciell pendling på promenadkäppen, tog sin kvällspromenad. Han sågs alltid frånvarande stirra i marken, som om han i tankarna behandlade sina patienters problem, om det nu var benbrott, bröstna blindtarmar eller det skamligaste av allt, venerisk smitta som följde i militärförläggningarnas spår. På den tiden ansåg läkarna stå närmast Gud Fader själv i fråga om makt och visdom och respekten för dem var stor. De var också mestadels skickliga allmänläkare som skar, sågade och sydde i oss med dåtidens enkla redskap, oftast med gott resultat.

Doktor Åberg

En kollega till Sjölander, doktor Åberg, var dessutom en stor skämtare som gillade folk som svarade för sig. I min hemtrakt fanns Olsson, en inbiten ungarl och lite originell till läggningen. Han hade besvär med magen och hade anmodats av Åberg att ta med ett avföringsprov. När Olsson dök upp överlämnade han provet förvarat i en literbutelj. Konfunderad frågade Åberg: »Men snälle Olsson, hur menar han att jag

Cykel Gösta Berling, ur Widéns katalog för år 1936

Var Asta Magnusson Sunnes första kvinnliga skinnknutte ? Foto: Elsa Petterson

skall få ut det här? Ska jag slå sönder buteljen?»
»Kommer aldrig på fråga«, utropade Olsson upp-
rörd, »jag har så förskräckligt ont om saftbuteljer«. Att repliken framkallade ett gott skratt hos Åberg är sannolikt.

H-O Nilsson

En annan personlighet som uppmärksammades, var advokaten H. O. Nilsson, allmänt kallad H-O. En mager, reslig person, som i mitt tycke påminde mycket om vår monark Gustav V. Hans örnblick for alltid sökande över oss vanliga dödliga, kanske för att inte missa vördsamma hälsningar från givande klienter eller för att eventuellt spana in tänkbara sådana. En blodig näsa kunde indikera en lönande rättegång angående misshandelsanklagelser och dylikt.

Bröderna Hedqvist

Att inte sådana objekt dök upp alltför ofta ombesörjdes av köpingens nitiska ordningsmakt, mestadels företrädd av bröderna Gunnar och Ragnar Hedqvist. När dessa båda i sina mässingblänkande uniformer och med respektingivande polissablar dinglande vid sidan, banade sig fram längs trottoaren steg de flesta

respektfullt åt sidan. Jag skriver de flesta för det fanns undantag. En mig nära och mycket vanartig bekant och hans därtill anpassade kompis, vilka båda gärna drev med överheten och då särskilt polismakten, omtalade hur han och kompisen fattat posto vid ingången till Teaterbiografen och när de båda poliserna myndigt passerat, helt fräckt hade ropat: »Polis polis potatisgris«. Varpå de låtit dessa ana att de smet in i biograflokalen. I stället klev de in bakom en dörr i foajén medan de upphetsade poliserna stormade in i den fullsatta biolokalen mitt i en glödande kärleksscen. Under det rabalder som uppstod smet de skyldiga ut på gatan och promenerade lugnt vidare dock aktsamt undvikande vidare konfrontation med polismakten den kvällen.

En levande räknemaskin

Ragnar minns jag också för hans djupa engagemang inom idrotten, särskild då skidklubben. Han var självskrivnen tidtagare och speaker vid vinterns stortävling där starten var förlagd till det område på Skäggeberg där hyreslängorna med min bostad numera är belägen. Tävlingen samlade stordelen av eliten, som Artur Häggblad, Alvar Hägglund, bröderna Bölling

samt värmlandseliten liksom en publik på flera tusen personer. Ragnar Hedqvist var ett fenomen inom sitt gebit. Där stod han i högskaftade snörkängor, överrock och krimtermössan neddragen till den droppande nästippen, skickade iväg åkarna, räknade ut varvtider och sluttider och ropade ut dem i en stor megafon sekunderna efter att löparna gått i mål. Av åkarna minns jag hur vi snorvalpar trängdes kring idolen Artur Häggblad, som vunnit dagens lopp, och cigarettbolmande intervjuades av pressen före prisutdelningen. Hur han ilsket svor över de usla priserna vid årets SM, då han och kompisarna bara fått en lagpokal i fingerborgsstorlek. Den mannen var det humör i!

För att återgå till ströget avverkades detta några gånger under ideliga uppehåll för prat med kompisar, diskussion om klockbyten, jakt och efterlysning av bra skogshuggning samt munhuggning med stroppiga jäntsnärter. Någon gång blängde vi ilsket efter några nazisttrogna, utstyrda i blankstövlar och läderkoppel. Det fanns nämligen sådana också. Tyvärr.

Större underhållning hade vi vid någon rivalupp-görelse med krasande rockslagsgrepp, ilsket ögonstirrande och arga tillmälen. Så kunde de bli stående halvtimmesvis då ingen vågade släppa taget. Under tiden hände det att en utomstående snodde den eftertraktade flickan. När ordningsmaktens skugga föll över kämparna skildes de snabbt.

Milvis på cykel

Efter vår biouppgörelse fortsatte vår rundgång och erbjöds oss inget flicksällskap var det att torka rimfros-ten av cykelsadeln och köldskakande trampa hemåt medan dynamon sjöng vemodigt och istapparna växte i ögonfransar och mungipor.

Var man en av de lyckligt utvalda återstod att i flicksällskap trampa några mil utöver bygden för att vid någon grindstolpe få en hastig kram och ett halvt löfte innan man blev hemfäst av en rytande husfar uppe på trappan. Moralen stod högt i kurs på den tiden. Ändå påskyndades ofta brölloppen av väntade barn. Hur det nu gick till!

Visst, mycket har förändrats sedan dess, mest till det bättre. Klassamhället hölls vid makt, de sociala orättvisorna florerade, högre skolor och utbildning var förbehållet de besuttna, kroppslärdet fattigdomen. Ändå skimrar det vackert kring minnena från

den tiden. Det bästa av allt, bygden och människorna har inte förändrats. Vattnet, bergen, skogarna, jorden, allt andas frid och harmoni. Kulturbygden lever och utvecklas och människorna är vänliga, öppna och gästfria, alldeles som jag minns.

Med varma hälsningar
Ragnar Magnusson

GAMLA DIALEKTALA FRYKSDALSORD

Råvlök	knäppbar lucka på byxorna
Råvbot...	tygförstärkning (lapp) bak på byxorna
Hövgarn	vimmelkantig
Hôrk	pigg, kry
Åävvlan	obygderna, avlägsna
Gnôrker	klagar, gnäller
Pôs rôten	genomrutten
Armstöpa	armhålorna
Âschel	bakdel, ända
Hålstup.	bråttom, brått så man nästan stupar
Te ress	färdig
Ränndreta	magsjuka, diarrée
Vemmelmaget	mår illa
Skankan	smalbenen
Värstinn	upplåst
Filler	små trasor
Svinklam	halsont
Lônnskren	värkbruten
Svôltrier	hungerkänsla
Dra säj i	ramla omkull
Dol te ´t	ställa till det för sig

Rattneros gamla skola

Fotograf J.A. Westlings lekfärd 1929

Sunne Bild- och Ljudarkiv

Daniel Olosons fotografateljé

Tips till er som vill lämna fotografier

- Släng inga fotografier, även de i dåligt skick kan ha något att berätta. Mycket går att laga i datorn vad beträffar repor och skräp på bilden.
- Skriv på baksidan vad ni vet om kortet, vad personerna heter, var och när det är fotograferat, och av vem.
- Finns någon speciell historia att berätta om bilden så skriv gärna ner den.

Sunne Bild- och Ljudarkiv, inrymt i f.d. Annefors skola, Foto: Kjell Sundström. Bakgrunden är ett uppslag ur Anders Fryxells fotoalbum.

Sunne Bild- och Ljudarkiv, en presentation

Sunne Bild- och Ljudarkiv har nu existerat i snart ett år. Arkivet sorterar under Sunne Hembygdsförening som ett eget »utskott« med ett eget konto. Ekonomin sköts av Hembygdsföreningens kassör och granskas av dess revisorer. Från starten bildades en referensgrupp som består av följande representanter: bildningsnämnden (Inge Andersson), Sunne Foto-klubb (Ingvar Åhlin/Håkan Börjesson), biblioteket (Elly-Britt Sundman), Fryksdalens Gille (Janne Holmqvist), Företagarna/Köpmannaföreningen (Birgitta Andersson/vakant), organisationer (Kerstin Nilsson, soc. dem.) samt Sunne Hembygdsförening, vars ordförande tillika är ordförande i referensgruppen (Urban Ullenius). Projektledare är Lars Wennberg. Referensgruppen har sammanträtt tre gånger.

Lokaler

Arbetslokaler finns i två rum på 2:a våningen av Anneforsskolan på hembygdsgårdens område. Förvaringsplats är i det gamla arkivhuset, som hålls uppvärmt till lämplig temperatur.

Ekonomi

Ekonomin har varit det stora problemet för bildarkivet. Verksamheten kräver utrustning för registrering, katalogisering och inscanning samt material för förvaring, dels för varje enhet (glasnegativ, pappersbild), dels för större enheter (samlingsboxar o dyl.). Sunne Hembygdsförening har lämnat stora medel för datautrustning, men även Sunne Kommun genom Kulturkansliet, Fryksdalens Gille, Helmia, Fryksdalens Sparbank, Nordea, Handelsbanken, Sunne Församling, Expert, Fernlöfs samt Ramströms Tryckeri har genom ekono-

miska bidrag eller produkter stött bildarkivet. Bildarkivet har genom Ulla-Britt Larsson vid flera tillfällen sålt vykort, som inbringat ett par tusen kronor.

Bildsamlingens omfattning

Det är svårt att beräkna antalet glasnegativ, mjukfilmsnegativ, pappersbilder (påsiktsbilder), vykort m. m. som finns i Sunne Hembygdsförenings ägo. Det är även i viss mån svårt att härleda ursprung och fotograf. Av i Sunnetrakten verksamma fotografer kan nämnas Axel Aurelius, D. O. Holmqvist, Westling, Daniel Olsson, Elsa Pettersson samt Sven Karlsson. Den senare erhöll fotomaterial från några av de övriga och när han senare donerade sina negativ till Sunne Hembygdsförening har tyvärr några oklarheter uppstått.

En djärv uppskattning av antalet glasnegativ ger vid handen att det finns ca: 17.000 porträttnegativ 13x18, varav 10.000 nu identifierade (se nedan).

Flera hundra negativ från Frykenstrand, konfirmation, examen, skolklasser m. m. finns. Ett antal hundra från Fryksdalsbanans tillkomst, motiv från Sunne med omnejd m. m. finns. Sammanlagt kan det röra sig om 30-40.000 negativ. Omkring 700 bilder har kontaktkopierats redan 1987. Flera skall kopieras.

Vad gäller t. ex. vykort, finns uppskattningsvis 700 olika motiv. Upplagorna av dessa varierar från 2 ex. till flera hundra.

Anställda

I sex månader under 2000 var Lena Lidström sysselsatt med katalogisering av Sven Karlssons (Foto Karlsson) glasnegativ av porträtt. Från den 15 februari 2001 har Ulla-Britt Larsson varit projektanställd hos Sunne Hembygdsförening. Från den tidpunkten kan etableringen av bildarkivet räknas.

Under tiden april – augusti arbetade Anna-Karin Westin i arkivet och Siw Myrén kom den 1 november och blir sysselsatt ännu en tid framöver.

Arbetet

Foto-Karlssons glasnegativ av människor fanns sedan tidigare ganska väl registrerade med namn i anteckningsböcker. Lena har bokfört ca 10.000 bilder av Sunnebor i en databas, där de är lätt sökbara. Glasnegativen ligger i kartonger om ca 10 st och med 8 kartonger i varje förvaringslåda. Flera tusen fotografier av personer ännu oidentifierade.

Ulla-Britt Larsson med medhjälpare har fram till december 2001 registrerat nästan 5.000 glasnegativ och scannat in ca 2.500 av dessa i dataprogrammet Sofie, som museer och hembygdsföreningar använder. Alla registrerade glasnegativ har lagts i lämpliga, syrafria kuvert, placerats i numrerade förvaringslådor och förvaras i arkivbyggnaden.

Övrigt

Bildarkivet och dess verksamhet har rönt stort positivt intresse. Allt fler besökare lockas dit för att studera det bildmaterial som hittills tagits fram. I många fall är det dolda bildskatter som uppenbarats.

En serie »*Bilder från förr*« i Fryksdals-Bygden är uppskattad av läsarna. Många ringar och delger

värdefulla uppgifter vilket gör fotografierna mera värdefulla. En vandringsutställning med 30 fotografier av hus och människor har presenterats vid huvudbiblioteket, Fryksdalens Sparbank, Brogården och Allégården och kommer att visas på Salla, Hagen och kanske flera platser. Flera pensionärer har hört av sig och lämnat värdefulla uppgifter. På detta sätt fyller bildarkivet även en social funktion.

Ljudarkivet

Sunne Hembygdsförening äger drygt 50 ljudband, inspelade på tråd, rullspole och kassett. De första inspelningarna från 1950 – 60-talet, gjorda på trådbandspelare, blev överförda till rullband i början på 1970-talet.

Materialet består till största delen av intervjuer med intressanta människor. Intervjuare är bl. a. Linus Brodin, Lars Wennberg och Bertil Sönnerskog. Ännu så länge verkar materialet vara i någorlunda god kondition. Det krävs emellertid en snar överföring på nytt medium för att innehållet skall bevaras. Ännu har tyvärr arkivet varken ekonomiska eller personella resurser för detta arbete.

Lars Wennberg
Projektledare

Ett porträtt
Hulda på Åsen ropar in grannfrun. "Kom in ska du få se, ja ha fått ett kort på sön min, han är mycke mer lik sej på kort än i verkligheta".

Har Du gamla fotografier att skänka oss ?
ring Ulla-Britt tel: 0565-101 20

Här sitter Ulla-Britt och scannar in bilderna som hon sedan lägger i vår Bilddatabas SOFIE

Några fotografier i sunnetrakten

På 1820-talet utarbetade fransmannen Nicéphore Niepce en metod för framställning av fotografiska bilder med hjälp av kamera. Hans kompanjon Louis Jaques Mandé Daguerre vidareutvecklade tekniken och offentliggjorde den i Paris år 1839. Svenska tidningar rapporterade omedelbart om nyheten, och redan vid årsskiftet 1839/40 fanns Daguerres lilla handbok för fotografisk teknik översatt till svenska. Man började nu tillämpa fotografieringskonsten i Sverige. Först i storstäder som Stockholm och Göteborg, och sedan vidare ut i landet. Redan år 1844 kom en kringresande s. k. daguerrotypist till Karlstad. Snart började fotografier också resa runt på den värmländska landsbygden, och med tiden etablerades fotoateljéer även på mindre orter.

En av de första

En av de tidiga fotografierna i sunnetrakten var Sven Johan (S.J.) Ölander, född i Lidköping år 1845. Han etablerade sig som fotograf först i Frykerud och senare i Sunne. Därefter hann han också arbeta i Karlstad innan han flyttade till Filipstad i februari år 1882. Där drev han, och sedermera sonen Esse Ölander, ateljéverksamhet fram till 1933. S. J. Ölander levde till 11 juli 1925. Han gjorde både porträtt och landskapsbilder.

J. A. Westling

På bilden nedan ser vi Jon Andersson (J. A.) Westling, som etablerade sig som fotograf i Sunne år 1883. Han var född i Rättvik år 1848, och hade utbildat sig till fotograf i unga år. Som sådan arbetade han på flera

platser i Dalarna och Värmland innan han kom till Sunne. Han var gift med Karin Andersson från Skäggeberg, Sunne, se bilden ovan.

År 1890 köpte de en egen fastighet vid Storgatan i Sunne. Det var den tomt där Willebrandshuset ligger i dag. Där lät de bygga ett affärs- och bostadshus i två våningar plus en vindsvåning med fotoateljé. Den hade stora fönster mot norr eftersom mycket ljus behövdes för fotografieringen. Detta var ju före elektricitetens tid. Till ateljén hörde också ett mörkrum och ett väntrum. En del av de övriga lägenheterna i huset hyrdes ut till affärsidkare.

Från år 1900 till 1919 bedrev J. A. Westling sitt yrke i Norge. Han hade ateljé i Kjölen, Åsnäs socken, och var även verksam i Charlottenberg.

J. A. Westling omgiven av barnbarn.

Barnen skötte verksamheten hemma i Sunne. De hade nu fått konkurrens av Axel Aurelius och tidvis andra fotografier. I Värmlands läns adresskalender för år 1894 står också Alfred Örtendal noterad som verksam fotograf i Sunne. Ytterligare en fotograf var Matilda Svensdotter Holmqvist, född i Sunne år 1869. Hon hade ateljé i ett hus väster om gamla apoteket. Huset brann sedermera.

Kerstin Westling

Karin och J. A. Westling hade tre barn. De var alla verksamma som fotografier. Kerstin Westling, som även kallades Kristin, var äldst, född 1868. Både i kyrkböckerna för åren 1901-1909, och i bouppteckningen efter modern som dog år 1909, tituleras hon fotograf. Det finns också porträttfotografier med hennes signatur bevarade, se överst till höger på nästa sida. Hon hade förmodligen

Anna Andersson och Herman Westling 1907.

Herman Westling, självporträtt.

Kerstin Westling, självporträtt.

lärt sig fotograferingskonsten av sin far. År 1905 gifte hon sig med sin kusin, urmakaren och fotografen Daniel Olsson. Han var född i Rättvik år 1876. Kerstin och Daniel fick dottern Anna år 1906.

Kerstin och Daniel Olsson hyrde en lägenhet i Westlingshuset fram till 1915. Därefter skildes de. Kerstin öppnade då café i gatuplanet. Hon hyrde där fram till 30-talet. Sedan flyttade hon till Gårdserud och sedermera Maggeby. Hon dog år 1952, 84 år gammal.

Daniel Olsson

Daniel Olsson, som syns på bilden här intill, byggde sig en ateljé på katorget vid järnvägsövergången år 1916. Han byggde också upp ett bostadshus på Leran. Det var ett gammalt timmerhus som han tog ner på Brobyäng och fraktade upp på Lerälven till nya byggplatsen. Han cyklade ofta omkring och tog kort. Bland annat fotograferade han rallarlag vid järnvägsbygget Kil – Torsby 1911-1913. Dessutom tog han skolkort, även i Östra Ämtervik. Olsson hade också prövat urmakaryrket, men funnit det otacksamt. Däremot tyckte han om att bygga fioler. Han var också religiöst intresserad och läste flitigt i bibeln. Dessutom var han intresserad av sportfiske, hade hundekipage och bisamhällen. År 1939 var han på skogsarbete i trakten kring Annefors

och cyklade då fram och tillbaka. Han cyklade också så sent som i 70-årsåldern fram och tillbaka till Lysekil där han hade släktingar. Det var inte så konstigt att han brukade kallas »Stålfarfar«. Men han var också en av de första som hade motorcykel i Sunne. Dessutom hade han en sparkstötting som vid behov kunde växlas om till att gå på hjul. Han kallades också »Daniel Olsson tre gafflar«.

Johan Westling

Jon och Karin Andersson Westlings andra barn hette Johan Westling. Han var född år 1878, dvs tio år efter systemen Kerstin. Johan läste vid Högre folkskolan i Sunne och utbildade sig till fotograf, bl.a. hos kända fotografer i Stockholm. 1906-1907 bodde han i Lysekil, och träffade där sin blivande fru Ellen Maria Jakobsson. De gifte sig år 1910. Året före hade Johan tagit över faderns fotoateljé på Storgatan, efter den yngre brodern Herman, som hade haft den ett tag. "Tusentals" fryksdalingar blev fotograferade av Johan, som också reste ut och fotade motiv av kulturhistoriskt intresse. Han var också sångare av klass och deltog i klockare Görlings kända sångkör. Dessutom hade Johan en del kommunala förtroendeuppdrag

Westlings fastighet vid Storgatan på 1920-talet. Elsa Pettersson har nyligen tagit över fotoateljén efter Johan Westling. Hanna Nord har kappaffär i mitten av gatuplanet och längst till höger har Kerstin Westling sitt café. Foto: B. Göransson.

under sin sunnetid. I början av 1920-talet flyttade han med fru och barn till Lysekil, där han länge hade fotoateljé. Han levde till år 1967, då han dog i en ålder av 89 år. Ateljén i Sunne togs över av Elsa Pettersson år 1922.

Herman Westling

Johans yngre bror Herman Westling var född år 1884. Han lärde sig till fotograf hos fadern. Därefter hade han en tid anställning i en fotoateljé i Uppsala, men kom sedan tillbaka och tog över faderns ateljé i Sunne. Han hade också filial i Charlottenberg. År 1907 gifte han sig med Anna Andersson från Boda i Dalarna. Första barnet, dottern Anna Tora, föddes i mars 1908, och i december samma år flyttade familjen till Sala i Västmanland. Där var Herman verksam som fotograf mellan åren 1909 och 1944. Han hade ateljé på Drottninggatan 14 och Rådmanngatan 2, samt filialer i Sätra Brunn, Tärnsjö och Heby. Han erhöll bland annat Svenska Fotografers och Sveriges Hantverksorganisations hederstecken, och var länge ordförande i Mellersta kretsen av Svenska Fotografers Riksförbund. Han dog i Uppsala år 1968, 84 år gammal.

Elsa Pettersson

Elsa Pettersson tog över Westlings ateljé på Storgatan år 1922. Här ovan ser vi ett foto av huset från 20-talet, med en reklamskylt för Elsa Petterssons fotoateljé till vänster. I mitten av gatuplanet ligger Hanna Nords kappaffär, och längst till höger skyltas för Kerstin Westlings café.

Elsa Karolina Pettersson var född den 23/10 1894 som dotter till Anders Pettersson från Nordmaling och hans hustru Karolina, född Johansson. Elsa Pettersson fick sin första utbildning i fotografyrket i Nordmaling, där hon började praktisera år 1911. Sedermera förestod hon Fredmans ateljé i Grästorp, innan hon 1922 etablerade sig som fotograf i Westlings hus i Sunne. År 1932 flyttade hon ateljén till lokaler i Landströmska fastigheten, vid nuvarande Kvarngatan, där apoteket ligger i dag. Westlings hus revs år 1935 och ersattes med det så kallade Willebrandshuset. När Petterssons ateljé flyttades till Landströmska huset utökades verksamheten till att även omfatta fotomagasin, det vill säga försäljning av fototillbehör. Två till tre personer var verksamma inom firman. Det Landströmska huset revs ca 1970. Pettersson flyttade sin ateljé till Privathotellet vid

Freja och Axel Aurelius
 Bilden utlånad av Fotomuseet Olympia i Falkenberg.

Storgatan, där Sparbankernas Fastighetsbyrå ligger nu. Elsa Pettersson dog den 3/1 1975, i en ålder av 80 år. Därefter drev Rut Landholm ateljén några år. Liksom Elsa Pettersson ägnade hon sig åt porträttfotografering. År 1978 övertogs ateljén, som fick namnet Bygdefotografen, av Leif Nilsson, Sunne. Han hade utbildat sig till fotograf i Göteborg, och även arbetat som sådan i Karlstad. Verksamheten lades ner 1986. Leif arbetar i dag som lärare på Broby Grafiska.

Axel och Freja Aurelius

Några år efter J. A. Westling hade Axel Aurelius etablerat sig som fotograf i Sunne. Enligt Svenska Fotografers förteckning etablerade han sin rörelse år 1889. Aurelius var född den 23/12 1870 i Gräsmark. I unga år började han läsa på Chalmers i Göteborg, men trivdes inte riktigt. I stället följde han med en kemiintresserad kamrat till Tyskland, där han skaffade sig fototeknisk kunskap och utrustning. Fotointresserad var han sedan

tidigare, och i Tyskland hade fototekniken utvecklats starkt. När han sedan kom hem till Sunne kunde han bland annat fotografera med magnesiumblix, något som verkade som trolleri för många av de finngubbar och finngummor som han gärna avbildade. Aurelius tog många typer av porträtt och gruppbilder som konfirmationskort, skolkort, bilder av arbetslag, mm, men även landskaps- och stadsbilder. Han hade eget vykortsförlag.

Runt åren 1903-1904 byggde Aurelius Villa Helios för bostad och ateljéverksamhet. Han flyttade in år 1905. Samtidigt sökte han efter en fotograf som medhjälpare. Han fick svar från den unga fotografen Freja Stenberg från Falkenberg. Hon var född 1882 och hade utbildat sig till fotograf i Falkenberg och Vessigebro som elev till den kända hallandsfotografen Anna Dahlberg. Under en period hade Freja själv varit innehavare av ateljén i Vessigebro. År 1905 åkte hon upp till Sunne, och skrev på ett vykort hem till sin syster Elin i Falkenberg att hon fått »ett vänligt mottagande och efter allt att döma är jag stormförtjust«. Två år senare gifte sig Freja och Axel. De fick med tiden fyra barn.

Första färgfotografierna

År 1907 tog de också sina första färgfotografier. Därmed var de bland pionjärerna i Sverige vad gäller färgbilder. Fotoverksamheten utvecklades också till att omfatta postorderförsäljning av ramar och förstoringar. Man kunde till och med få fotografiska bilder överförda till siden, sammet eller porslin. Firman hade också filialer i Gräsmark och Lysvik samt Östra och Västra Ämtervik, och rörelsen bestod som mest av ett femtontal fotografer och medhjälpare.

År 1919 flyttade emellertid familjen Aurelius till Göteborg, troligen på grund av att det fanns bättre utkomstmöjligheter där. På Kungstorget 11 satte de upp »Fotografiska konstljus-Atelieren«. Där utfördes all fotografering »oberoende af dagsljuset«, och användes efter kontinentalt mönster »indirekt ljus«, vid fotograferingen, »hvilket ej är obehagligt för ögonen«. Elektriciteten hade slagit igenom. Det hade de även haft tillgång till under de senare åren i Sunne, men det var fortfarande en nymodighet. Göteborgsateljéns specialitet var miniatyrporträtt, brevkort med porträtt i bröstbild, halfbild eller grupper samt porträttlaveringar. Freja och Axel Aurelius blev bofasta i Göteborg. Freja levde till 1950 och Axel dog år 1956.

David Otto Holmqvist

Fotoateljén i Villa Helios togs över av David Otto Holmqvist. Det framgår även av bilden på omslaget till denna tidning, där han skyltar med sitt namn vid Villa Helios. Holmqvist var född den 30/9 1878 i Sunnemo. Senare läste han vid läroverket i Karlstad och fortsatte sedan vid Chalmers i Göteborg, men måste av hälsoskäl avbryta studierna. År 1898 började han som elev hos fotograf Alfred Dahlgren i Uppsala. Därefter praktiserade han i Tyskland och England.

Från 1912 till 1920 hade han ateljé i Munkfors, innan han tog över efter Aurelius. Förutom ateljén i Sunne hade han filialer i Ekshärad, Råda och Melnerud. Holmqvist fotograferade ofta åt Selma Lagerlöf. Han var också sekreterare i Fryksdalens Turistförening som startades på hans initiativ. Troligen var han verksam som fotograf fram till sin död år 1946.

Foto-Karlsson

Från 1930-talet var också Sven Karlsson, kallad Foto-Karlsson, verksam som fotograf i Sunne. Under ett antal år jämsides med Holmqvist och Elsa Pettersson. Foto-Karlsson var född i Sunne år 1904. Efter folkskolan arbetade han med lite av varje, bland annat på posten. I början av 1920-talet reste han till Tyskland. Där var det politiska oroligheter; hungerdemonstrationer och hyperinflation. Han bodde hos en familj i Leipzig och utbildade sig hos den kända firman Reinhart i samma stad. Därefter ägnade han sig åt sitt yrke i hembygden under några år.

År 1927 reste han till Amerika där han vistades några år. De första åren arbetade han som fotograf i New York med omnejd, men sedan bröt de dåliga tiderna ut, med ekonomisk depression i slutet av 20-talet, och han återvände till Sunne där han hade fotoateljé. År 1935 uppförde han sin vita funkisvilla på Lövnäsvägen, och där hade han fortsättningsvis sin ateljé. Han levde till år 1997. Foto-

Karlsson ägnade sig bland annat åt seriefoto och förstoringar, även i färg. Han tog ofta skolkort och andra gruppbilder, bland annat på Rottneros bruk. Han sålde också amatöralbum och ramar, och framkallade exponerade filmer åt amatörfotografer.

En del fritidsfotografer har genom åren gjort stora kulturhistoriska insatser genom att dokumentera liv och leverne i bygderna. Exempel på sådana så kallade bygdefotografer är Oskar Vestlund från gården Fall i Bråten, Västra Ämtervik, och Johan Larsson från Stöpafor. De var verksamma i början av 1900-talet. Redan från slutet av 1800-talet verkade Hugo Andersson som fotograf i Östra Ämtervik. Han var född år 1856, och

arbetade som folkskollärare och organist, verkställande direktör i Östra Ämterviks sparbank och ordförande i taxeringsnämnden. Dessutom hade han tid att fotografera, och hade till och med eget firmatryck på visitkortskartonger. Han var för övrigt släkt med den kända fotografen Anna Ollson som var verksam i Karlstad från 1864 och drygt 60 år framåt.

Det finns säkert ytterligare fotografer som varit verksamma i Sunnetrakten, men som vi inte fått med i denna presentation. Hör gärna av er till hembygdsföreningens bildarkiv, tel 0565-101 20, eller till undertecknade, om ni har något att tillägga!

Margareta Wallin Victorin 0565- 310 30
Kerstin Meric 0565-920 88

Källförteckning: Muntliga uppgifter samt kyrkoarkiv, adresskalendrar för Sunne och Värmland, Fotoalbum Värmland, Värmlands musei inventering av fotografer 2001, Svenska fotografers förteckning över medlemmar 1899 och 1911, Aktuell fotografi, Fryksdalsbygden, Karlstadstidningen, Sunnebygden, Vår stad Filipstad, Karlstad framför Kameran Värmland förr och nu 1984, Sveriges privata företagare Värmland och Dalsland 1948, Värmländskt porträttgalleri omfattande Värmlands län och bergslag 1926.

Den starke mannen var Tass-Lars eller Stark-Lars!

Med hjälp av Fryksdals-Bygden har vi löst frågan om namnet på kraftatleten på »Bilderna från förr«. Efter publiceringen i F-B för en tid sedan har Bildarkivet på hembygdsgården fått tips från skarpögda läsare. Nu kan vi med ytterst stor visshet säga att mannen hette Lars Henriksson och härstammade från Östmark. Han gifte sig med Hulda och blev bosatt i Nystuga i Långnäs, Gräsmark.

En av de starkaste

Elsa Mattsson som var granne med Tass-Lars skrev en historik över honom benämnd »Kraftatleten Tass-Lars«, i *Timbonäs & Långenäs Allehanda 1991*:

Han har gått till historien som en av de starkaste karlarna som funnits i Värmland. Lars Henriksson var hans riktiga namn, född den 25 maj 1871 i Östmark (Tassmyren), ett numera öde finntorp. Därav fick han som atlet namnet Tass-Lars. Redan som 15-åring visade han sin styrka genom att med bara nyporna skruva upp muttrar som dragits till med stora skruvnycklar. Lars följde med Östmarkingarna på deras färder uppåt Norrlands skogar, och fick visa sin styrka, då han brottades med de orörda jättefurorna.

Han var en liten och satt man, men »välknuten«, ganska tystlåten och tillbakadragen, en fridens man. Alltid god och snäll, som inte i onödan briljerade med sin kroppstyrka.

Stor Po

En mästareffortare, Stor Po, även han från Östmark, var känd för sin styrka och sitt orädda sätt att handskas med norrlandsälvarnas timmerbrötar. I motsats

till Tass-Lars var han stor och skrytsam och räknade sig som den starkaste i arbetslaget. Men han hade sin överman, det fick Tass-Lars bevisa vid en danstillställning i Hälsingland där det var många timmerflottare av värmländskt inslag som deltog i dansgillet.

Starkvarorna inmundigades flitigt och värmlandspojkar dansade med hemmapojkarna. Detta sågs inte med blida ögon av hemmapojkarna, som började ordväxling. Och så var slagsmålet i full gång.

Stor Po skickade förste hälsingen i golvet med ett välriktat slag. Detta var signalen till det värsta slagsmålet i Hälsingland. Stor Po hade en järnkätting med en ring i, som han gjorde rundsvängar kring örönen på hälsingarna med.

Tass-Lars hade gått hem till sitt logi att sova, för han var fredlig till sinnet och slagsmål var något som gick honom emot. Men det dröjde inte länge förrän han blev väckt av en mera sansad värmlänning. Denne bad bevakande att han skulle komma tillbaka för att ta rätt på Stor Po, ty annars blir han mördare!

Tass-Lars följde med till danslokalen, där slagskämparna låg i högvis. Tass-Lars gick fram till Stor Po och bad honom sluta, men förgäves. Han fortsatte med

sina rundsvängar och träffade Tass-Lars över munnen med kättingen. Men då rann sinnet på Lars. En av de få gånger man fick se honom visa sin styrka i vredesmod. Han fattade tag i Stor Po och slungade denne mot dörren som inte stod öppen. Han hamnade ute på gårdsplanen i en hop av flisor och trävirke av dörr och karmar. Tass-Lars fortsatte att göra rent hus tills alla bråkmakarna var utkastade.

Vida känd

Värmlänningarnas överman hade då talat sitt tydliga språk. Minnet av Tass-Lars lever både i Norrland och Värmland, där han i olika sammanhang gjorde sina framgångsrika uppvisningar och visade sin enorma styrka.

Till rökstugan i Långnäs kom Tass-Lars många gånger där offentliga tillställningar brukade anordnas. År 1914 var hans första besök. Rökstugan var fullsatt av en förväntansfull publik.

Lars uppträdde med bar överkropp, ett par byxor som hölls uppe med en svångrem. Första numret var att vrida stora skeppsspikar som korkskruvar. Han hade dem inlindade i trasor och vred så det knakade och spikarna blev glödheta efter den hårdhanta behandlingen. En gång rätade han ut hästskor med sina järnhårda nypor.

Ett nummer var att med handen slå en spik genom dubbla plankor, så flisorna rök, med endast en trasa som skydd. Att lyfta en häst var också ett nummer på hans repertoar, samt att lyfta kulstången och 200 kilos lod. Dessa finns bevarade på Gräsmarks Hembygdsgrd.

I rökstugan i Långnäs träffade han ungmön Hulda Olsson som senare, 1917, blev hans fru. Tass-Lars' atletbana var slut. Han flyttade till Huldans föräldrahem i Nystuga i Långnäs. Svärfadern Olle var glad över att ha fått en så stark måg, men tyckte att han hade ett ovanligt bohag.

Dottern Anna, född 1919, bosatte sig i Gunnarskog. Lars var mycket intresserad av hästar. På lediga stunder snidade han hästar i trä, med stolta manar och yviga svansar och muskelspelet i en välskapt hästkropp.

Ibland kunde man höra honom spela fiol och sjunga gamla visor. Lars Henriksson avled i oktober 1945. Med tacksamhet minnes vi honom, vår gode granne.

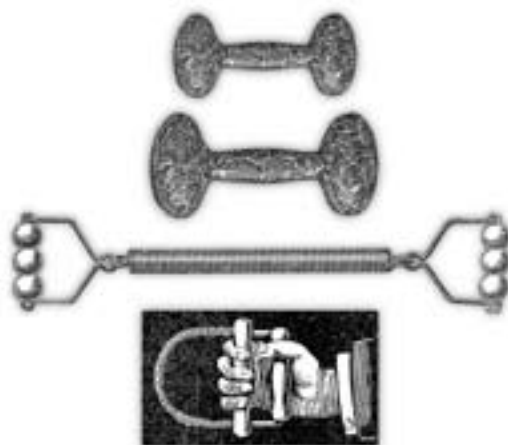
Elsa Mattsson

Ur Mauritz Widforss' katalog från 1912:
Boxboll i engelsk modell, att fästa i golf och tak med läderremmar och gummistroppar, komplett 15 kr.

Sjukdom

Jan-Petters hustru var bortrest för några dagar, men fick bud efter sig att hon huvudstupa skulle hem igen, ty det var sjukt hemma. Hon kommer hem och finner Jan-Petter sjuk, varvid hon utbrister: "Jaså va då itnô ann, å ja som trodd att grisen va sjuk."

Ur Mauritz Widforss' katalog från 1912:
Översta bilden: Hantlar af järn, massiva N:o 1 vikt 2 kg pris 1 kr, upp till 45 kg som kostar 14 kr. Mellan bilden: Armförstärkare för svaga, starka och extra starka personer finns att köpa för 3 kr 25 öre, 4 kr 50 öre och 5 kr. Nedersta bild: Terrys handgrip pr par 3 kr.

Den avsigkomne baronen

När Stöpakursen med torpinventering startade kom en dag en fråga från en äldre dam i byn: Har du hört talas om Baron Hierta? Han skall ha bott här inemot klätten, men jag vet inte riktigt var. Han hade dresserade hundar som kunde dansa. Vem kunde veta mer om en sådan figur? Jo, ännu en av de äldsta visste att berätta, att Baron Hierta verkligen hade hundar, som t. ex. gick till affären och handlade åt sin husse. Han skulle ha varit officer, men hade blivit avskedad av dunkla grunder. Självt skulle han ha sagt: »Stackars Baron Hierta, talte först och tänkte sedan«. Dåvarande kungen ville inte längre ha honom i sin tjänst. Mitt i funderingarna om denna säregna man kom en dag ett brev. I det brevet frågades om vi hört något om Baron Hierta. Så rullades ett otroligt människoöde upp för förvånade ögon. Brevskrivaren var sonson till en av patronerna på Stöpafors, Bernhard Pettersson och dennes hustru. Till och med ett foto fanns.

Carl Johan Hierta

öddes 29/12 1801 i Visnum som son till friherre Carl Anton Hierta och hans hustru Maria Sofia Pistolekors. Carl Johan Hierta var förutbestämd till en militär bana, men snart blir det uppenbart att hans håg inte stod åt det hållet. Att döma av sägnerna blev något oförsiktigt yttrande framfört till den erkänt lättstötta Karl XIV Johan, och så var det inget annat än att söka sig till släkten. När den finske studenten Gottlund på en resa genom Värmland bevistade Evi Gläja på Åmbergshäa 1821 skrev han bland sina anteckningar: »Bland herrskaperna på marknaden såg jag flöjtspelerskan Hierta, som lär vara förlovad med Gustaf Sandelin«.

Flöjtspelerskan kom som fru på Stöpafors att ge husrum åt sin bror liksom åt modern, som dog där. Så småningom lämnar familjen orten och nya ägare kommer till gården. Dit kommer också Baronen och 1850 bygger han sig en liten stuga, som han kallar Gröna Lund, men bygdens folk kallar den naturligtvis Baronstugan.

Ett utdrag ur Domboken den 19 oktober 1850 ger besked om affären och det är uppenbart att den romantiske baronen själv fört pennan. Med anhållan om den detsammans intecknande lät Herr Carl Johan Hierta till Häradsrätten ingiva följande:

Köpekontraktet

ill Herr Baron Carl Johan Hjerta upplåter, öfverlämnar och försäljer jag undertecknad härigenom på bemålte Herr Baron lifstid, den lilla ås eller trekantiga uppodlade jordägan, som finnes belägen på mina till min egendom i Skinnerud hörande

ängar, emellan byavägarna till och från Tossebergs hemman, samt vägen till de så kallade Fallstugorna, intill gärdsgården åt östra sidan Tossebergsrået, att fritt och obehindrat nyttja, bebo och besitta, i det skick denna plats nu befins, samt med ovillkorlig rättighet att å densamma göra alla de förändringar Herr Baron Hierta behagar eller för godt finner. För ett sådant upplåtande och försäljande af nämnda trakt betalar Herr Baron Hierta i ett för allt en summa stor Tjugofem Riksdaler Riksgälds sedlar, hwilken Summa under denna dag är till mig Olof Olsson i Skinnerud Contant liquiderad, å andra sidan särskildt quitterad, hwarigenom jag således enligt ofwanstående grunder afhändt mig, och till Herr Baron Hiertas oqulda äganderätt till honom öfverlämnadt ofwan beskrifna trakt.

Om Herr Baron Hierta för sin fördel skulle finna det lämpligt att utflytta från denna ort, och således till mig återlämna den nu härigenom eljest på Herr Barons lifstid köpta trakten, så återgår densamma till mig undertecknad utan någon slags afgift, ehwad förbättringar, som å den kunna vara gjorda, då likväl Herr Baron Hierta, alltid äger att obehindradt och fritt såsom sin obetwistade egendom, disponera öfwer, arflåta, utflytta eller försälja den Stugubyggning, som å ofwannämnda plats på Herr Baronens egen bekostnad nu är under byggnad, och sednare framledes kommer att färdiginredas, som sin enskilda tillhörighet, oberoende af någon annan.

Skulle Baron Hierta med döden afgå före undertecknad blifwer förhållandet enehanda med hwad sista skrifwna punkt innehåller. Sålunda öfwerenskommet och beslutadt, som skedde i nedanstående Wittnens samfäldta närvaro uti Skinnerud den 26 te September 1850. Med detta köpebref förklara wi oss båda, Säljare och

Köpare till alla delar nöjda.

Carl Hierta

*Olof Olsson i Skinnerud å egna och
Hustrus Wägnar.*

Efter uppläsandet häraf i nedanstående wittnens när-
waro underskrifwet.

Intygas:

Nils Petter Larsson i Skinnerud.

Pehr P.O.S Olofsson i Skinnerud.

Kompositör

Stugan var på två rum och kök. Där bodde Baronen och hans dräng Lars samt hundarna. Bland sina käraste ägodelar hade han en klocka, vars fodral finns bevarat hos Petter Dahlmans familj. Moderns psalmbok nämner han i flera brev. Där hade hon skrivit med egen hand. När han får veta att hans hund Flora sprungit bort, blir han otröstlig och förebrår sig sin egen försummelse mot sin trogna fyrbenta vän.

Baronen hyser en stor förhoppning, och det är att han skall vinna erkännande som kompositör. Han har inte ens ett piano att spela på utan vistas dagligen hos Patron Pettersson, där han »öfwar« och komponerar i den tidens romantiska och gråtmilda stil.

En av brukspatronerna låter honom höra att det vore bäst att han gav sig av från trakten och aldrig återkom, ord, som han bittert kommenterar i sina brev.

Gång på gång lovar han att betala sina skulder när han kommer i bättre omständigheter.

Han ger sig av mot Stockholm, men stannar en tid hos sina ogifta systrar i Väse, »gummorna« kallar han dem. I Kristinehamn besöker han fotografen och han beskriver hur oändligt fin han är för tillfället. Han tyckte rentav att han var vacker, den stackars utmagrade mannen med de för lånta pengar inhandlade kläderna.

När koleran gått över i Örebro vågar han fortsätta sin resa till Stockholm, där han faktiskt med hjälp av rekommendationsbrev lyckades få företräde hos sedemera Oskar II, då endast prins.

Besöket blir en besvikelse även om prinsen tar vänligt emot honom. Anhöriga ser tydligen till att han får ett betalt arbete som materialförvaltare vid byggandet av Södra stambanan.

Även nu skriver han brev hit till Stöpa och ber Pettersson bevaka hans intressen. En tid ligger han sjuk i någon smittsam sjukdom, och han talar om hur förfärligt mager han blivit.

I Malmö slutar han sina dagar 1868. Stugan revs och återuppfördes i Bjälverud. Inte ens en grundsten finns på platsen, där den en gång stod.

Margit Olsson

(Artikel införd i FB 10 juni 1982)

Lysviks kyrka. Foto: B. Göransson.

Sång eller oljud, en bedömningsfråga för tingsrätten

Hösttinget 1844 inställde sig Magnus Olsson i Kyrkbyn vid tinget tilltalad för att han skall »I rusigt tillstånd fört oljud i Lysviks kyrka efter gudstjänstens slut«. Magnus nekade till att ha varit drucken men erkände att han sjungit. Det förmodade han emellertid inte skulle betraktas som oljud.

Åklagaren hade inkallat två vittnen, som tydligen försökte mildra Magnus' brott. Vittnena medgav att Magnus visserligen varit något drucken när han sjungande gick på stora mittgången på väg ut ur kyrkan, men han bar hatten i hand och hade inte burit sig oskickligt åt.

Åklagaren var obeveklig. Eftersom Magnus erkände att han sjungit, och domaren ansåg att han därigenom fört oljud fälldes han. I protokollet hänvisas till en hel rad olika rättsparagrafer och flera anklagelsepunkter.

När Magnus gick ut störde han dessutom den nyss påbörjade sockenstämman, och det blev ytterligare en anklagelsepunkt.

Sammanfattningsvis fick Magnus böta 10 daler för oljud i kyrkan då inte gudstjänst hållits (han var ju på väg ut), för fylleri vid sockenstämma 20 daler, för sabbatsbrott 10 daler, totalt 40 daler. Eftersom Magnus saknade tillgångar för att gälda böterna blev de omvandlade till 12 dagars fängelse vid vatten och bröd i länshäktet i Karlstad.

Det är intressant att notera att oljudsböterna fördelades så att hälften gick till angivaren, i det här fallet till åklagaren kronolänsmannen fanjunkaren J. G. Tobiaeson, och andra hälften till socknens fattiga.

Arne Linnarud

Med tillstånd av Mickael Engström.

Ur Almanack för år 1901

Motståndskraftens höjande

Då vi väl ej någonsin kunna hoppas att aflägsna alla smittomöjligheter ur världen utan säkerligen ännu ofta skola blifva utsatta för smitta, är det af synnerligen stor vikt att genom ett så sundt och naturenligt lif som möjligt söka höja vår motståndskraft, så att vi kunna motstå ej alltför stark eller alltför ofta upprepad smitta.

Åtgärder, ägnade att verka i en sådan riktning, äro bland annat:

1. Omsorg om frisk luft både under arbete och hvila, så ledes flitig vädring af bostäder och offentliga lokaler.
2. Härdning mot förkylning genom bad och kalla tvättning.
3. Rörelser för att stärka kroppen och vidga bröst-korgen, särskildt andningsmuskulaturen.
4. Anskaffande af ljusa, soliga bostäder och arbetslokaler och af sund och riklig föda.
5. Undvikande af öferansträngning och laster samt skadliga inflytelser af alla slag, och slutligen förvärvande af den goda vanan att alltid andas genom näsan.

Tankar från en kökstrappa

Jag ofta läst den frågan:
»Vad betyder sommaren för dej?»
Och nu vill jag besvara vad
sommarn' är för mej:

Att sitta på min kökstrapp
en tidig morgonstund.

Och lyss' till fågelsången
från granskog och från lund.

Att känna alla dofter från
slagen slättervall,

från timotej och klöver och
ängens blommor all.

Att se barnbarn plocka
smultren och träda upp på strå,
och att barfota i daggvått
gräs få gå.

Vandra uppåt skogen, dra
djupa andetag,

det är ju för både kropp
och själ behag.

Ta en tur på Lersjön då
solen just gått ner,

där näckrosen nu blommar
man sköna vyer ser!

Den sommarbleka månen
på himlen tittar fram,

ett litet rådjur smyger där
bakom björkens stam.

Jag längtar ingen annan
stans på jordens ring o, nej,
så utlandsresor kors och
tvärs är ingenting för mej!

Ingrid Olofsson

Hydda i Amnehärad. Foto: Kerstin Meric.

På jakt efter förfäder

En dag beslöt vi oss för att resa till Västergötland för att söka reda på våra rötter i det forna Amnehärad. Vi – det var Kerstin och Margit – ett par släktforskande tremänningar, som länge sökt efter tre bröder som dök upp i Värmland 1697–1720. Vi hade med mycken möda hittat en adress: Hydda eller Marieberg i Amnehärad –vilket betydde alldeles innanför västgötagränsen vid sjön Skagerns strand. Det passade bra eftersom de tagit namnet Skagerberg.

Sökandet börjar

Vi startade med att söka upp kyrkan och kyrkogården, men där hittade vi ingen Skagerberg. Knappast överraskande. Damen på pastorexpeditionen rådde oss att söka upp biblioteket. Men först måste vi få oss litet mat efter resan från Sunne. Sen gick vi mäta och belättna att förhöra oss om vidare möjligheter. Stängt ... Vad göra? Öppnas klockan fyra. Vi skaffade oss ett par turistkartor över bygden och fann där diverse intressanta namn. Det är inga långa sträckor, sa Kerstin. Vi hinner åka runt innan de öppnar. Sagt och gjort. Vi började med ett gods med golfbana. Namnet Ribbingsfors lockade. Därifrån var vår Hydda avstyckad.

Vår anfader hette Olof Håkansson och hade köpt gården av dåvarande herren till Ribbingsfors, Nils Posse, och det måste ha skett före 1689, ty de året dog Nils Posse. Turistbroschyren lockade med ett museum över författaren Frans G. Bengtsson, som skulle bott på Ribbingsfors. Vi gjorde diverse kring-

gående rörelser, men överallt stod privat. Dessutom syntes huset mycket förfallet men stora grushögar och virke till reparationer spärrade alla vägar. Bäst att fortsätta. Vägen slingrade sig längs Skagerns strand och ibland rakt genom tät skog. Trots vägens skrala kvalitet var det tät mötande trafik. Vi funderade vart detta skulle bära av innan en och annan mindre gård skymtade. Delebäck var en annan plats vi sett i våra papper, likaså Melltorp, där vår familj bott innan de flyttat. Där var tydligen de äldre barnen födda.

Nu ljusnade bygden och fälten bredde ut sig och lyste av gyllengult moget vete. Nere vid stranden fanns ett fågelskådningsområde vid sjöns sydligaste vik.

Ett synnerligen ansenligt gods syntes nere på en udde. Praktfulla byggnader bredde ut sig där nere. Hopar av gulvita kor vilade i solskenet. Hela platsen gjorde skäl för sitt namn Gudhammar. En gudomlig plats. Vi fortsatte mot Hova, där vi tog en titt på kyrkan, som tyvärr inte var öppen.

Hyddan

Det var ingen annan råd än att vända mot norr, ty vi hade hittat en liten plats på kartan där det stod Hyddan. Vi sökte oss in på en mindre väg och vid en liten stuga stannade vi för att fråga om vägen. Ett par småpojkar var ensamma hemma. Jo, visst fanns Hydda en liten bit längre fram. Där träffade vi på en yngling, som ropade på sin pappa, som befann sig i ladugården. Vi talade om vårt ärende: Vi sökte en 1600-tals gård med namnet Hyddan. Det var inte där han bodde, men om vi åkte över några stora fält kunde vi komma dit. Själv hade han inte bott där mer än 20 år så han kände inte till gårdens historia. Men den kallades visst Marieberg också. Jag ropade till: Vi har kommit rätt. – Ja visst, det namnet hade vi fått uppgift om.

Vi fick hjälp att komma genom stängslet så vi kunde nå målet. En ljuvlig stilla plats omgiven av lummig lövskog. Det var som att förflytta sig århundraden bakåt i tiden. En miniatyrherrgård. Ja, så föreföll den oss, en huvudbyggnad med ingång rakt fram över en stor stenhäll, två små flyglar, varav den ena stod öppen och ett nymålat fönster låg upplagt på tork. Ingen människa inom synhåll.

Efter en stunds hojtande dök målaren, husets herre upp. Han blev nog ganska överraskad när ett par främlingar dök upp och påstod att deras förfäder bott där 1690. Jag tror nog också att hans sommarstuga steg mångdubbelt i värde när han fick veta allt detta. För oss var det en så omtumlande upplevelse att stå där på tunet och tänka att här föddes vår anfader Nils en kall vinterdag runt nyåret 1690. Husen var väl inte desamma, men de var tillräckligt ålderdomliga för att duga i vår fantasi.

Skagerberg

Hit hade vår anfader, befälningssmannen Olof Håkansson flyttat några år tidigare med sin familj, hustrun Stina Bånge och sönerna Sven och Harald samt en dotter och möjligen flera barn. Att Harald gått i skola i Mariestad kunde man läsa i hans dödsruna i Övre Ullerud i Värmland 1742, troligen hade även Sven samma utbildning ty han kom till Fryksdalen som länsman 1697. Fadern hade gått bort redan på senhösten 1690 vid endast 48 års ålder. Modern gifte år 1695 om sig med en trädgårdsmästare, Mäster Peder. Om lille Nils öden får vi delvis gissa oss fram. Omkring 1720 finns han hos Sven på

Biörserud, som denne inköpt redan vid den tid han ingick äktenskap med Maria Nykvist, dotter till en smidesmästare i Berga, Sunne. Vi har undrat om släkten Nykvist också hade sina rötter i samma trakt. Alla tre bröderna tog namnet Skagerberg, uppenbart efter sjön Skagern.

Till Värmland

Troligen hade Harald varit den förste att lämna föräldrahemmet. Vi vet att han kom till Storbroyttan vid Filipstad som bruksskrivare. Så småningom kom han till Övre Ullerud, där han inköpte gården *Sund eller Vik som den kallades ibland. Han tituleras fänrik och senare skogvaktare. Dessutom tycks han varit medhjälpare åt Sven i dennes arbete som länsman i Fryksdalen. Då och då förekommer han som vittne på tinget. Numera ligger hans gård i Östra Emtervik, där den tillhör den äldre bebyggelsen.

Svens Biörserud finns också kvar men kallas Björbyholm och har utvecklats till en större herrgård, som dock blivit till bekymmer för sin senaste ägare. Ett så stort ställe ser ut att bli ekonomiskt betungande i våra tider. Det tyckte vi oss också se när vi passerade Ribbingsfors varifrån Olof Håkansson köpt sitt Hydda.

När lillebror Nils kom till Värmland vet vi inte, men han blev redan 1711 utnämnd till mönsterskrivare. Alldeles obegripligt tyckte den officer vid Värmlands regemente som jag rådfrågade under min jakt efter Nils i rullorna. Detta var en reträttplats som oftast anförtroddes gamla officerare. Där fanns han ändock vid 21 års ålder. Han bodde hemma hos Sven på Biörserud; Björbyholm som det senare kom att kallas, med egen dräng tills han gifte sig 1722, då inköpte han en gård i Hälsrud inte långt från kaptensbostället Skinnargården. Hustrun hette Elsa Cruus och kom närmast från Kolsnäs- en föregångare till Gersby eller numera Sundsberg. Att spåra henne har ännu inte lyckats. En Anna Cruus gift med kapten Carl Eskilsson Gyllenspets kan möjligen vara en släkting men inte en syster, för hon har barn i samma ålder som Elsa, i husförslängderna angiven som född 1699.

Margit Olsson

*Sund (Vik), Bråten, Humletorp och Råbäck tillhör Östra Ämterviks socken sedan 1893.

DAGBOKEN

Jag läste en gammal dagbok
från länge sen svunna dar
och många som där var nämnda
finns inte längre kvar.
Men mycket var där nedskrivet
jag läste rad efter rad.
Ty mycket som mötte i livet
stod tecknat på bokens blad.

Jag läste om trogna grannar
som kom och hälsade på.
Ty utav jäkt och brådska
fanns ej så mycket då.
Ofta innan taklampan tändes
och medan elden i vedspisen brann
de satt här och »kurade skymning«
medan kvällstimmen sakta förrann.

Jag läste om regn och om solsken
kyla och vinterstorm
om glädje och bittra tårar
och allt som gav livet dess form.
Men där stod ej ett ord om kärnkraft
aids eller »Belgian Blau«
ty den tidens fasor
var ej uppfunna då.

Men det stod desto mer om gemenskap
vänner som hjälptes åt
i det enkla och vardagsnära
som möttes på livets stråt.
Ingen fallskärm fanns då för »pampen«
inget EU som tryckte oss ner
nej, den tiden som boken beskriver
den kommer nog aldrig mer.

Ingrid Olofsson

Välkommen till Sunne hembygdsgård

Att värna och vårda Hembygdsgårdens miljö och kultur för kommande generationer är vårt mål. Vi tror att de har rätt, som säger att ett folk utan historia går en oviss framtid till mötes.

FRYKSDALINGAR -SUNNEBOR

Vi behöver inte bli historielösa. Stöd vårt arbete, bli medlem i vår förening eller skänk oss något som ni vill bevara för kommande generationer.

Vi vill även tacka för tidigare bidrag, så som gåvor och frivilliga arbetsinsatser !

STYRELSEN

Cykla mera i Sunne!

Sunne Kyrka – "Fryksdalens Domkyrka" – en symbol för världsalldet

Hon, - liksom landets övriga 3 700 kyrkor, skall vara en mötesplats för himmelen och jorden, för livet nu och livet efter detta.

Gör en vandring från Himmel till Helvete

När du stiger in i kyrkorummet börjar du en vandring genom ditt eget liv, från dopet till evigheten, från underjorden i väster till himmelen i öster, genom kyrkporten till koret. Det är den heliga vägen – Via Sacra.

Sunne Kyrka i tiden – ett kulturarv!

För information om Gudstjänster och annan verksamhet
Tel: 0565-68 85 50

Kyrkan är öppen dagligen kl. 8.00 – 16.00
Sommartid kl. 8.00 – 20.00

VÄLKOMMEN

Ingvar Enqvist

SUNNE

tel: 0565-123 18

fax: 0565- 142 89

mobil: 010-204 24 56

Carlssons

RÖR

Mellby 26

686 91 SUNNE

0565-311 19

070-573 39 59

FRYKEN MASKINER

Allt inom Stål

Norrgårdsgatan 7
686 35 SUNNE

Tel 0565-71 17 90
Fax 0565-68 93 31

Elinstallation Elgrossist Service

Tel 0565-178 50
Fax 0565-178 65

PARTNER

Motorsågar • Röjsågar • Tillbehör
Försäljning & Reparationer*
*alla märken

NORELLS

CYKEL • TRÄDGÅRD • SKOG

Kållsgårdsg. 9 V:a Ämtervik Tel: 0565-502 28

www.helmia.se

*Behöver du
hyra bil?*

logga in på
www.helmia.se

Norrgårdsgatan 1, SUNNE
0565-74 40 00

Helmia Bil - bygger på förtroende

NAO

**ENTREPRENAD AB
SUNNE**

0565-127 19, 120 17
Mobil. Allan: 070-644 97 00

**OMBUD FÖR
NORSK HYDRO**

Järnbolaget.

– Hem och Industri –

TORSBY   **SUNNE**
0560-120 40   0565-135 20

HAGFORS
0563-120 90

Ett 70-årigt familjeföretag

- Beställningstrafik
- Sällskapsresor, upp till 63 pers.
- Busslinjetrafik

Tel: 0565-921 22
0565-921 65
Fax: 0565-921 98

Stöpafore 343, 686 93 SUNNE

Frykenkonto

Ränta 3,15%*

*När saldot på kontot överstiger 50.000 kr
utgår räntan 3,15% på hela behållningen.
På behållning understigande 50.000 kr är räntan 0,5%.
Aktuell ränta per 2002-01-21.

Samla ditt sparande i

Fryksdalens Sparbank

Vi kan det vi säljer

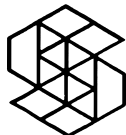
I butiken finner du allt
som finns i en
väl sorterad färghandel

**Färg - Vägg - Golv - Kakel - Städ
Markiser - Hobbyartiklar**

Uthyrning av: Slipmaskiner
Högtryckstvätt
Kakelverktyg
Mattvätt
Städmaskiner m. m.

Praktikutiken

**BROBY
FÄRGHALL** Spektrum

Bryggaregatan 3 • 0565-107 20

expert

Vi är vad vi heter

Kvarngatan 27, SUNNE
Tel. 0565-129 23
Fax. 0565-141 65

RAMSTRÖMS TRYCKERI

**i Fryksdalen
sedan 1919**

Box 55 • 686 22 SUNNE
Besöksadress: Sundgatan 13
Tel: 0565-140 50 • Fax: 71 15 25
e-post: ramstroms.tryckeri@sunne.mail.telia.com

VI FÖR ALLA MARKNADENS
LEDANDE VITVARUMÄRKEN

HUSQVARNA • CYLINDA • MIELE
ELEKTROHELIOS • BOSCH • AEG
WHIRLPOOL • GORENJE • ELVITA
m. fl.

Alla typer av Transporter

FÖRMEDLAR

Hjullastare - Grävmaskiner - Bandtraktorer
Väghyvlar - Maskintrailer
Containertransporter

LEVERERAR

MAKADAM • GRUS • SAND • MATJORD

SUNNE LBC 0565-71 12 55

Välkomna till
HEMBYGDSPÖRENINGENS
ÅRSMÖTE 2002

SUNNE

Söndagen den 17 mars kl. 15.00

Program:

Kl 15.00 Årsmötesförhandlingar

Kl 16.00 Säterliv i Värmland

Säterkullan Ingela Jansson från Karlstad berättar och visa bilder om livet på sätern. Kaffe med dopp.

Styrelsen

**PLÅTEN FÖRVARAS.
FÖRSTORINGAR I ALLA FORMAT UTFÖRAS.**